

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0540114 Nolgården - Näs*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 - områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat- direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och natur- typer, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontakter Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skydds- beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”*kartverktyget skyddad natur*”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Elisabet Ottosson

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0540114 Nolgården-Näs

Kommun: Falköping

Områdets totala areal: 4,1 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-02-01

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-06-16

Markägarförhållanden:

Nolgården-Näs ägs av privata markägare.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1997-01-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6210 - Kalkgräsmarker

6510 - Slätterängar i låglandet

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:

I Natura 2000-området Nolgården - Näs är det främsta syftet att bevara och utveckla de stäppartade torrängarna som hyser mycket höga biologiska värden, samt att även bevara och utveckla populationer av rödlistade och sällsynta arter.

Motivering:

Nolgården-Näs utgör Sveriges främsta stäppartade kalktorräng av västsvensk typ och hyser den rikaste av endast tre lokaler med fjädergräs, i Sverige och Skandinavien. Här växer även andra sällsynta växter knutna till de stäppartade torrängarna. Området kan också betraktas som det viktigaste området i det nationella Åtgärdsprogrammet för stäppartade torrängar i Västsverige.

Prioriterade åtgärder:

Kontinuerlig skötsel genom bete, slyröjning, slåtter, bränning och artificiell markstörning. Övervakning och skötsel av fjädergräs och drakblomma. Genomförande av åtgärdsprogrammet för stäppartade torrängar.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Nolgården-Näs ingår i naturreservatet Nolgården Näs, som utökades 2015. Åsarna i Natura 2000-området är en del av ett 6 km långt stråk av åsar i ett s.k. kamelandskap som sträcker sig från Vartofta till Kvättak. Området utgörs av sju mer eller mindre sammanhängande, oregelbundet slingrande åspartier som är uppbyggda av material av främst ortocerkalk, men även av skiffer och sandsten. Här bildas värmefångande sydslutningar av stor betydelse för stäppängsfloran. Åsarna omges till största delen av åker.

Vegetationen inom reservatet utgörs av stäppartad kalktorräng med inslag av exklusiva arter som anses vara relikter från den postglaciala värmepåslaget, då sydliga arter spreds norrut på grund av det då rådande milda klimatet. Naturtypen är unik för södra Falbygden och Ätradalen. Ett exempel på dessa kontinentalt, sydliga och sydöstliga stäppängsväxter är fjädergräset. Förutom i Nolgården-Näs förekommer arten endast på två ytterligare platser på Falbygden. Dessa tre lokaler är de enda i Norden och de utgör en långt framskjuten utpost från artens egentliga hemvist i sydösteuropas stäppområden. Närmast förekommer fjädergräset sparsamt i mellersta Tyskland. Bland de så kallade följeväxterna märks drakblomma, smalbladig lungört, färgmåra, praktbrunört, trollsmultron och toppjungfrulin. Att fjädergräset och dess följeväxter kunnat hålla sig kvar här beror på extremt gynnsamma geologiska och mikroklimatiska förhållanden i samband med länge bevarade äldre odlingsformer. Andra arter som förekommer är smalbladig lungört, praktbrunört, brudbröd, blodnäva och krissla, varav de två sistnämnda dominerar i fältskiktet där hävden varit svag under en längre tid.

Historiskt sett har dessa åsar förmodligen nyttjats främst som betesmarker men även som slåttermarker de år som förhållanden var goda. Eftersom flera av åsarna låg ute i åkern kunde djuren inte släppas på förrän skörden var klar. Torrängarna med bl.a. fjädergräs, drakblomma, smalbladig lungört har troligen uppkommit genom en sådan extensiv hävdregim som ger arterna möjlighet till groning, tillväxt och frösättning på kalkrika och öppna åsar och kullar, varav en del även kan ha varit tillfälligt betesfredade. Lika viktig för torrängarnas dynamik som den extensiva hävden, är den regelbundna markstörningen genom efterbetesdrift och, under fjädergräsets storhetstid, kanske även lindbruk. Markstörningens betydelse och positiva inverkan på torrängsvegetationen antas ha ökat i takt med att gödande och försurande processer som t.ex. kvävenedfall också ökat.

Vad kan påverka negativt

Ogödslade och hävdade gräsmarker är en rest från ett mer traditionellt lantbruk. I dagens förändrade jordbrukslandskap, med en alltmer effektiv och intensiv markanvändning, återstår endast ett fåtal sådana gräsmarker och arterna knutna till dessa för en tynande tillvaro. Flera av de hävdade markerna, såsom de i Nolgården - Näs, hotas alltjämt av fragmentering, igenväxning på grund av upphörd eller felaktig skötsel, kvävenedfall eller annan exploatering.

Nedan nämnda åtgärder utgör exempel på åtgärder som skulle kunna ha negativ påverkan på torrängarna och arterna i området:

- Minskad eller upphörd hävd leder till igenväxning och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.

- Gödsling (förutom från betande djur) kan påverka naturtypen negativt. Även indirekt näringstillförsel som t.ex. spridning av gödsel och bekämpningsmedel i angränsande områden eller sambete med gödsblad vall kan ha negativ påverkan. Bete efter vegetationsperiodens slut och under vinterhalvåret innebär att djuren måste stödutfodras, vilket ger en näringstillförsel till fältskiktet och ska därför undvikas.
- Förändringar i hydrologi och hydrokemi kan missgynna de fuktiga områdena.
- Slitage och markskador. Det skulle t.ex. kunna uppstå om djuren gick på betesmarken vintertid. Området ska inte betas vintertid, 15/11 – 1/4. En viss markstörning från betesdjur är dock gynnsamt för flera av de arter som är knutna till stäppartade torrängar.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Markexploatering och annan förändring av markanvändningen i angränsande områden, såsom täktverksamhet, kan påverka områdets naturvärden negativt.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan och bör därför endast användas vid behov.
- All form av exploatering som skulle förstöra fältskiktet. Exempel på detta är täktverksamhet, uppförande av väg eller byggnad, grävning, upplag, schaktning eller dikning.
- För naturtypen främmande arter eller invasiva arter som kan påverka konkurrensförhållanden, predationstryck och orsaka sjukdomar.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken). Om en verksamhet/åtgärd påverkar ett Natura 2000-område så kan denna vara tillståndspliktig även om den utförs utanför Natura 2000-området.

Prioriterade åtgärder:

Naturresevatets skötselplan och föreskrifter ska följas. Kalkgräsmarkerna ska hävdas genom bete, slyröjning, slåtter, bränning och artificiell markstörning. Även tillämpning av hävdvila som sker i syfte att efterlikna en historisk skötselregim kan tillämpas. Kontinuerlig övervakning och uppföljning av populationerna med fjädergräs och drakblomma samt naturtyperna överlag bör ske årligen. Återkommande slåtter och slyröjning samt och rotdragning av hundkäx vid behov. Genomförande av åtgärdsprogrammet för stäppartade torrängar.

Skydd:

Själva åsen med fjädergräs fridlystes 1948, och arton år senare, 1966, skyddades ytterligare sex åspartier på sammanlagt 4 hektar som naturresevat. 1983 reviderades föreskrifterna och området fick ny skötselplan. Under 2015 utökades resevatet i vilket Natura 2000-området ingår, och som idag, 2017, omfattar 12,6 hektar. Nolgården-Näs ligger inom ett område som utpekats som Naturvårdsverkets riksintresse för naturvård. Detta innebär i sig inte något formellt skydd, men handlar om ett förhållningssätt för hur de ingående kommunerna ska arbeta med hållbar utveckling i området.

Skötsel:

Skötsel sker enligt naturresevatets skötselplan. Åsarna i området klassificeras som extensiva betesmarker och i resevatets skötselplan föreslås följande skötselregim, där betets markstörande effekter ges en större betydelse än slåtter:

- I flera av områdena sker bete med nöt från mitten av juli fram till hösten i flera områden. Betetrycket ska vara så pass hårt att vegetationen är nedbetad och markblottor åstadkommit. Hävdvila införs på försök i vissa områden. I andra områden sker bete från vår till höst. Efterbete

sker i vissa av områdena.

- Slåtter bör genomgående bara betraktas som en åtgärd för att få bort oönskad vegetation där trivialiseringen ökar, och för att utarma ytor på näring. Växtmaterial efter slåtter ska föras bort från området, bortsett från fall där självsådd av frön ska uppnås.
- Bränning på våren bör tillämpas i vissa delområden för att bl.a. minska förnabilningen.
- Innan betesdjuren kommer på efter hävdvila, bör vid behov en slyröjning göras. Röjning då buskarna är avlövide bör undvikas. Oxbär, getapel och ängsvide bör normalt sett inte röjas, om de inte riskerar att ta över och tränga undan annan flora. Åtgärdande av eventuell expansion av t.ex. getapel får bedömas från fall till fall om de skall bort eller inte.
- Sambete med vall bör undvikas och tillskottsfordring ska inte ske.

Som inslag i dessa regimer föreslås även hävdvila vars längd kan komma att variera från ett till fyra år. Olika former av markstörning såsom bränning, mossrivning, jordvändning samt traditionell röjning och gallring utgör också inslag i skötseln. Slutligen utgör insådd av fjädergräs och drakblomma, under första eller andra året av hävdvilan, en aspekt i arbetet med att bevara särskilt utsatta arter.

Skötselavtal finns mellan markägare och Länsstyrelsen.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6210 - Kalkgräsmarker

Areal: 3,6 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 4,07 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen utgörs av öppna och mycket artrika åsar. Fältskiktet domineras av örtrik kalktorrängsvegetation. De ogödslade och hävdade torrängarna har en rik kärlväxtflora med upp mot ett 60-tal naturvårdsintressanta torrängsarter som dessutom ofta dominerar. Exempel på kärlväxter som är typiska och karaktäristiska för naturtypen, utöver de tre särskilt skyddsvärda arterna fjädergräs (VU), drakblomma (EN) och smalbladig lungört (EN), är; trollsmultron (VU), ljus solvända (NT), klasefibbla (NT), brudbröd, färgmåra, fältvädd, backsmörblomma (NT), backklöver (NT) och brudsporre. Bland andra typiska arter kan nämnas mindre blåvinge som också noterats under flera tillfällen. Även rödlistade bin, släntmalbi (VU) och guldsandbi (NT) har noterats i området. Ohävdsarter som liljekonvalj, hundäxing och hundkex finns också etablerade i området.

Naturtypen beskrivs generellt som torra-friska, hävdpräglade kalkgräsmarker nedanför trädgränsen ofta med ett rikligt inslag av örter. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter skall finnas. Naturtypen finns på tydlig kalkmark och marker med särskilt kalkkrävande kärlväxtarter. Förutom kalkrik mark i soliga och varma miljöer så är flera av arterna knutna till torrängar är gynnade av markstörning och extensiv med perioder av betesfred.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, uppluckrad grässvål samt konkurrens från ohävdsarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och för minskade populationer av karaktäristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen kalkgräsmarker ska vara minst 4,07 hektar i området. Regelbunden beteshävd ska ske årligen. I slutet av betessäsongen ska området vara väl avbetat och ingen ansamling av skadlig förna ska finnas. Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi och näringsstatusen i marken ska vara naturlig. Ingen mänsklig näringstillförsel, inklusive tillskottsutfodring av betesdjur, ska förekomma. Krontäckningen av träd och buskar ska vara liten. Hagmarkerna ska vara öppna och vedartad eller örtartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma mer än i begränsad utsträckning. Värdefulla träd, t.ex. bärande och blommande träd, hålträd, hagmarksträd, och äldre träd ska förekomma. Bärande och blommande buskar, samt buskar som bildar snår- och bryn ska förekomma eftersom de utgör viktiga miljöer för flera insekter och fåglar. Solexponerade, varma miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag i gräsmarken. Artsammansättningen i fält- och bottenkiktet ska vara karakteristisk för naturtypen. För naturtypen främmande arter ska inte förekomma. Typiska arter som smalbladig lungört, ängshavre, fältgentiana m.fl. ska ha riklig förekomst. Populationer av hotade arter som fjädergräs och drakblomma ska vara stabila och förnygra sig. Ytterligare typiska och karaktäristiska arter samt andra naturligt förekommande arter ska förnygra sig.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för naturtypen är god. Dock har populationerna av drakblomma och fjädergräs gått tillbaka under det senaste decenniet. I och med utvidgning av naturreservatet

Nolgården-Näs förändras skötselregimen i området vilket förhoppningsvis kommer att vända den negativa trenden. Restaureringar i närliggande marker kommer förhoppningsvis även att underlätta spridning av naturtypen. Flera restaureringsåtgärder har utförts och planeras framöver i området och långsiktiga avtal med markägare för skötsel av området finns.

6510 - Slätterängar i låglandet

Areal: 0,4 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

I och med den nya skötselplanen för Naturreseptatet Nolgården-Näs ändras skötselregimen i området. De områden som tidigare klassades som slätterängar ändras till kalkgräsmarker, naturtyp 6210, och bete är den huvudsakliga skötselmetoden.

Bevarandemål

Naturtypen utgår.

Bevarandetillstånd

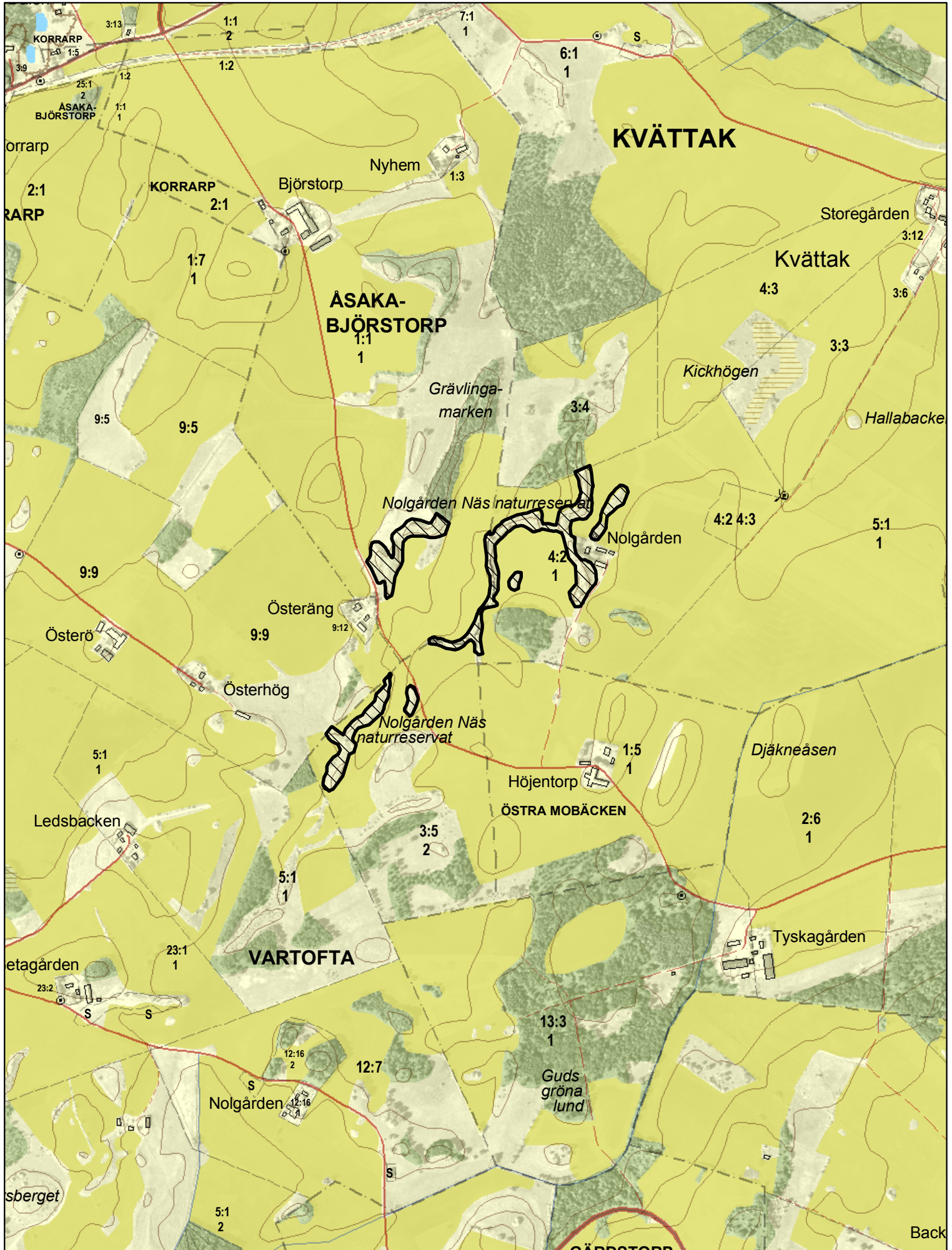
Naturtypen utgår.

Dokumentation

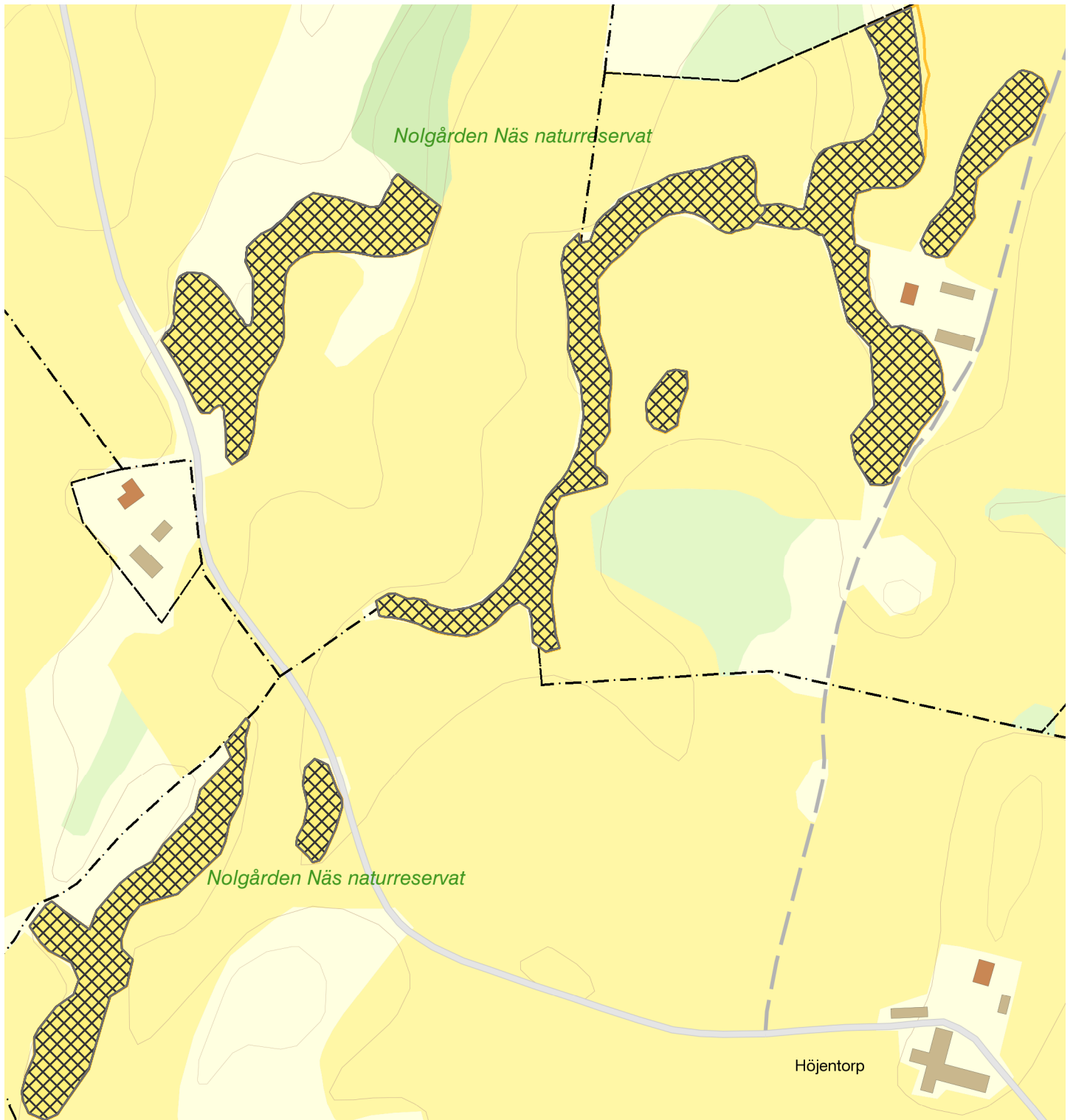
Jordbruksverket, 2005. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004. Objekttrappport.
Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.
Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Värdefulla odlingslandskap i Skaraborgs län.
Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1983: Skötselplan för naturreservatet Nolgården, Näs. Beslut 1983-06-15.
Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1994: Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun. Länsstyrelsen i Skaraborgs län, rapport -94/19.
Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 1999: Miljöövervakning av örtrika torrängar i Skaraborg 1998. Länsstyrelsen i Västra Götalands län, rapport 1999:3.
Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2003: Örtrika torrängar på Falbygden år 2003, samt några i Ätradalen,
Länsstyrelsen i Västra Götalands län, rapport 2003:55
Sundh. 2011. Åtgärdsprogram för stäppartade torrängar i Västsverige 2011-2015. Rapport 6405. Naturvårdsverket.
Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2016. Förslag på ny skötselplan för naturreservatet Nolgården-Näs. Version 2016-09-05.

Bilagor

Bilaga 1: Gränskarta för N2000-området
Bilaga 2: Naturtypskarta

0 125 250 500 Meters

Natura 2000-naturtypskarta, Nolgården-Näs SE0540114 Falköpings kommun

- Natura 2000
Habitatdirektivet
- 6210 - Kalkgräsmarker

0 200 400 Meter

